

FORMIDLINGSVEILEDNING FOR UTSTILLINGEN

A WORMS EYE VIEW FROM A BIRDS BEAK, RAVEN CHACON

Kan tilpasses alle trinn;
grunnskole,
videregående skole og
voksenopplæringen.

Nordnorsk Kunstmuseum, Tromsø
Mars 2024 – November 2024

foto: Nordnorsk Kunstmuseum

Innholdsliste:

INTRODUKSJON	2
PRAKTISK INFORMASJON	2
PRAKTISK INFORMASJON	3
OM NORDNORSK KUNSTMUSEUM	3
OM KUNSTEREN	4
OM UTSTILLINGEN	5
OM FORMIDLINGSVEILEDNINGEN	5
FORMIDLINGSVEIENE I RIKTIG REKKEFØLGE	6
1.etasje, Høysalen, Skulpturelt partitur ... <i>The sky ladder (2024)</i>	6
2.etasje sør-galleri, 12 grafiske verk på vegg: <i>For Zitkála-Šá (2017 - 2020)</i> ...	7
2.etasje sør-galleri i separat lite rom, firekanals videoinstallasjon: <i>For four (vally) (2024)</i>	8
2.etasje vest galleri, trekanals videoinstallasjon: <i>Three songs (2021)</i>	8
2.etasje øst galleri, tokanals videoinstallasjon og lyd: <i>Manoeuvring the Apostils (2024)</i>	9
1.etasje SKAPEverkstedet, lyd-installasjon og fotografi på vegg: <i>Silent Choir (2016-2017)</i>	10

AVSLUTTENDE KOMMENTAR FRA OSS	11
-------------------------------------	----

INTRODUKSJON

Formidlingsveiledningen er ment for deg som legger utstillingen inn i undervisningsårsplanen og gir deg mulighet å ta med klassen din på egenhånd.

Dette dokumentet gir deg praktisk informasjon, informasjon om kunstner og utstilling, og forslag til formidlingsinnganger til kunsten og tematikker i utstillingen basert på et utvalg fra overordnet del i LK20.

Denne formidlingen krever ingen for- eller etterarbeid.

PRAKTISK INFORMASJON

Velkommen til formidling Nordnorsk Kunstmuseum!

Denne veiledningen er utarbeidet av formidlingsavdelingen ved Nordnorsk Kunstmuseum og er ment for deg som legger utstillingen inn i undervisningen. Dette avtales med formidlingsansvarlig, Ylva Foss Valde, ylva@nnkm.no.

Skolebesøkende er en av våre viktigste publikumsgrupper, og vi har derfor et særlig fokus på god pedagogisk formidling ved Nordnorsk Kunstmuseum.

Dette dokumentet gir deg praktisk informasjon, informasjon om museet, kunstner og utstilling, og et pedagogisk formidlingsopplegg basert på et utvalg fra overordnet del i LK20. Formidlingen kan derfor tilpasses til alle trinn; grunnskole, videregående skole og voksenopplæringen.

PRAKTISK INFORMASJON

Før du kommer må du gi beskjed til formidlingsansvarlig som koordinerer alle skolebesøk. Send epost til ylva@nnkm.no. Eposten må inneholde:

- Skole
- Trinn
- Antall elever og lærere
- Eventuelle tilpasninger
- Kontaktinformasjon
- Ønsket tidspunkt (oppgi gjerne flere alternativer)

Skoleklasser har gratis inngang. Åpningstider: hver dag kl. 10 – 17.

Før du kommer kan det også være lurt å snakke med elevene om hvordan man oppfører seg på et museum, spesielt rundt respekten for kunsten og andre besøkende. Vi ønsker at alle skal ha gode opplevelser av å være på besøk hos oss.

Når du kommer tar du kontakt med publikumsverten i resepsjonen med riktig antall elever, dette er viktig for vår sikkerhet og administrative virksomhet. Da får dere også tilgang til eventuelt riktig utstyr som trengs til aktivitetene som skal gjennomføres.

Når du kommer har du som lærer ansvar for elevens respekt for kunsten. Minn elevene på at det ikke er lov å ta på kunsten. Vekter har et øye med dere på kamera og bistår i å passe på.

OM NORDNORSK KUNSTMUSEUM

Nordnorsk Kunstmuseums (NNKM) formål er å skape interesse for, øke kjennskapen til og kunnskapen om billedkunst og kunsthåndverk i den nordnorske landsdelen. NNKM betjener regionene Troms, Finnmark og Nordland, samt Svalbard. Museet er Norges nordligste statlig finansierte kunstmuseum og spiller en betydelig rolle i den regionale, nasjonale og internasjonale kunstverdenen. Sentralt i museet er ivaretagelse, forskning, formidling og aktivisering av samlingen på over 2 200 verk av

kunstnere fra 1600-tallet til i dag. Museets verdier er åpen, relevant og medskapende, og er opptatt av sosial rettferdighet og klimarettferdighet.

NNKM har vært i Tromsø siden 1985, og har de senere årene gått fra denne ene lokasjonen, til tre lokasjoner. Det jobbes mot et nytt museumsbygg i Tromsø, i samarbeid med Tromsø kommune og Arktisk Filharmonisk; Kulturkvartalet.

I dag har NNKM programmeringsansvaret også for Nordover Kunstsenter i Longyearbyen, og er nøkkelpartner i kunstnerresidensen Artica Svalbard som gjør NNKM eksepsjonell når det gjelder drift så nær Nordpolen.

NNKM har allerede kontorer og ansatte i Bodø, og vil åpne egne lokaler som NNKM, Avdeling Bodø mot nyåret 2025.

OM KUNSTEREN

Raven Chacon er av amerikansk urbefolkning og tilhører Navaho-Díne folket, og kommer fra den delen som bor i Arizona. Som musiker har Chacon, gjennom en karriere på 25 år, jobbet med ulike aspekter for gjennomføring, opplevelse og det visuelle uttrykket av musikken. På tvers av komposisjon, notasjon, installasjon, film og performanser fremmer han urfolksspesifikke måter å vite, gjøre og være på gjennom musikk og lyd.

Han setter selv ord på det i boken om eget kunstnerskap *A Worms Eye View In a Birds Beak* (2024) slik:

Musikken min fokuserer ikke på melodi. Det er ikke en prioritet i det hele tatt.

Den bryr seg ikke om tonehøyder, tonearter eller stemning.

(...)

Den bryr seg ikke om rytme. I stedet er den opptatt av mønstre som oppstår over et lengre tidsrom; personlig tid eller kollektiv tid.

Det er ikke mulig å flykte fra tiden.

(...)

Og ofte bryr ikke musikken min seg om klang eller tone. Eller, for å presisere, å gjenskape en spesifikk lyd.

Det som er viktig, er hvem eller hva tonen kommer fra.

Utdrag fra s. 13, oversatt til norsk. Boken er å få kjøpt i vår butikk.

OM UTSTILLINGEN

A Worms Eye View From a Birds Beak er en utstilling initiert og produsert av Nordnorsk Kunstmuseum, med tidligere direktør Katya García-Antón som kurator, sammen med flere samarbeidspartnere i Norge/Sápmi.

Den vises i Tromsø, i museets første og andre etasje, samt utenfor bygget og på loftet (et uregulert visningsrom som kun er tilgjengelig på gitte tidspunkter i følge med en publikumsvert og er en guidet tur som krever påmelding i respesjonen).

Utstillingen viser totalt 13 verk; hvor seks av dem er retrospektive, og tre er nyproduserte verk som Chacon har samarbeidet med ulike norske og samiske kollegar i gjennomføringen og produseringen av i Norge/Sápmi.

Det siste verket ble vist i Bodø Domkirke, juni 2024. *Voiceless Mass* (2021) ble fremført av Arktisk Fillharmoni under NAISA konferansen. Dette er et verk han som første urfolkskunstner i verden vant Pulitzer Price for i 2022. Konserten var en del av utsillingen, men ble bare gjennomført en gang, som en europeisk urfremføring.

Den samiske kunstneren Elina Waage Mikkalsen fra Tromsø, bidro under konserten med en lydimprovisasjon.

OM FORMIDLINGSVEILEDNINGEN

Formidlingsveiene vi inspirerer til kan brukes tverrfaglig da de vektlegger å utvikle grunnleggende ferdigheter, kristisk refleksjon og kreativitet, og passer spesielt inn utdrag fra overordnet del

1.2: identitet og kulturelt mangfold:

- *Felles referanserammer er viktig for den enkeltes tilhørighet til samfunnet. Dette skaper samhold og forankrer den enkeltes identitet i et større fellesskap og i en historisk sammenheng. En felles ramme gir og skal gi rom for mangfold, og elevene skal få innsikt i hvordan vi lever sammen med ulike perspektiver, holdninger og livsanskuelser.*
- *De erfaringene elevene får i møte med ulike kulturuttrykk og tradisjoner, bidrar til å forme deres identitet. Et godt samfunn er tuftet på et inkluderende og mangfoldig fellesskap.*

1.4: skaperglede, engasjement og uteofrskertrang:

- *Vår estetiske sans utvikles i møte med ulike kulturelle uttrykk, og de bidrar til å løfte fram nye perspektiver.*
- *Kunst- og kulturuttrykk har betydning for den enkeltes personlige utvikling.*

- *Kulturelle opplevelser har en egenverdi, og elevene skal få oppleve et variert spekter av kulturuttrykk gjennom sin tid i skolen.*

Denne delen av dokumentet er delt inn i utstillingens rom med et utvalg kunstverk fra utstillingen, og kan ses på som en guide eller et kart gjennom utstillingen. Den kommer med forslag til det vi kaller *refleksjonsstarter* og *kreativ utfoldelse*, samt *nødvendig informasjon om verket* som gir deg som lærer en bedre innikt i kunstverkene, utstillingen og kunstnerskapet.

Refleksjonsstarter er en oppgave dere gjør sammen i utstillingsrommet før dere snakker om kunstverket. *Kreativ utfoldelse* er en oppgave som gjøres individuelt i utstilling direkte knyttet til kunstverket.

FORMIDLINGSVEIENE I RIKTIG REKKEFØLGE

1.etasje, Høysalen, Skulpturelt partitur ... The sky ladder (2024)

Refleksjonsstarter:

Sette dere ned på gulvet. Start med å lukke øynene, dette er for best mulig opplevelse, men de kan også holdes åpne om det er ønskelig. Dere skal nå «lytte i sirkel» som vi har kalt denne øvelsen, og du som lærer kan guide elevene gjennom denne øvelsen.

1. Start med å lytte til den første sirkelen som er egen kropp. Hva hører du? Er det stille? Øresus? Er det mange tanker? (La dem lytte i ca 45 sekunder)
2. Den neste sirkelen er rommet dere sitter i. Hører du rundt deg? Hvordan kjennes lyden i rommet? Klarer du å høre hvor høyt det er under taket? Hva betyr stillhet? (45 sekunder)
3. Så skal dere lytte ut utenfor rommet. Hører du noe oppover i lokalene, eller nedover? (45 sekunder)
4. Til slutt: Lytt utenfor bygget! Er det mulig å høre noe i det hele tatt der ute? Folk og dyr, trafikk, andre lyder kanskje? (45 sekunder)

Hvordan gikk denne øvelsen? Opp med en hånd om du synes det var vanskelig? Opp med en hånd om du synes det var lett? Eller opplevdes de ulike stedene å lytte som forskjellig? Hva synes dere?

Del gjerne tanker eller liggende som dukket opp.

Nødvendig informasjon om verket:

Ett av aspektene som er en sentral del av både Navajos og samiske filosofier, er det som viser til de vertikale «naboene», altså «naboer» som eksisterer i parallelle verdener over og under oss. Det handler det om de eksisterende relasjonene på tvers av den fysiske tilværelsen, med

tidligere og kommende menneskelige generasjoner. Kanskje det var dette vi egentlig lyttet etter når vi lyttet opp og ned?

Det kunstverket dere ser her, ... *the sky ladder*, er ett av tre kunstverk Chacon har laget i Norge i samarbeid med ulike samiske kollegaer under ulike Norges-/Sápmi-besøk. Til dette verket har han samarbeidet med reindriftsfamilien Bål Nango fra Skibotn. Chacon ønsket at familien skulle bidra med å hente frem verdien av å dele på tvers av generasjoner, om stedsspesifikk taus kunnskap til viktige landområder og til urfolks motstand.

Fra og med den eldste i familien delte de historier ved Gálggojárvi på Helligskogen (i Storfjord kommune, på grensa mot Finland, der familien har reindriften si). De skulle skissere horisontlinjen til dette landskapet ned på hver sin tre-planke, som de så skulle bore hull i langs linjene.

Disse hullene er en referanse og en hyllest til den samiske multikunstneren Nils-Aslak Valkepää, også kjent under sitt samiske navn Áillohaš.

Plankene i dette kunstverket er sortert etter familiemedlemmenes alder og starter med den eldste i bunnen og den yngste på toppen for å visuelt vise dette med vertikale naboer og kunnskapen som går fra oldemor, til bestemor til mor og til deg og videre til dine barn, barnebarn og oldebarn.

2. etasje sør-galleri, 12 grafiske verk på vegg: For Zitkála-Šá (2017 - 2020)

Nødvendig informasjon om verket:

Chacon jobber som musiker på tvers av klassisk komposisjon, tradisjoner fra urfolksmusikk, eksperimentell lyd og visuell kunst, og han snakker om at musikk for han er mer enn bare tonene som er plassert på riktig sted. Prosessen starter gjerne med å tegne opp partituret med egenkomponerte symboler og figurer. Begrepet Chacon bruker på dette er «kunstpartitur».

Dette verket er en portrettliggende serie som inneholder 12 kunstpartiturer med tilhørende fremføringsinstruksjoner. Her hedres ulike urfolks-, indianer-, Mestiza- og First Nation-kvinner som Chacon kjenner eller har kjent personlig.

Kreativ utfoldelse:

Studer kunstpartiturene, sammen eller individuelt. Les teksten / forklaringen under, og prøv å gjennomføre kunstpartituret over, ett og ett. Det skal ikke fremføres for hverandre, kun teste ut hvordan det kan gjennomføres. Bruk god tid, gjerne 5 – 10 minutter.

Når dette er gjort samles gruppen i en sirkel i hjørnet av rommet, på gulvet.

Legg ut utstyret du som lærer fikk i resepsjonen: brosjyrer, blyanter og ark. Brett ut brosjyren slik at «leksikonet» i midten ligger frem og alle får sett det. Studer symbolene i leksikonet ved å se på symbolet og lese teksten under og prøv å gjennomfør dem – om mulig. Diskuter sammen for å få en felles forståelse. Legg også merke til at det er oppført symboler rundt på veggene i lokalet, finn dem i leksikonet og les om dem.

Elevene skal nå ta ett ark og en blyant hver, og lage hvert deres symbol. Det skal være en tegning, en tittel og en tilhørende fremføringsintroduksjon. Det kan være både stemme og kropp som brukes i gjennomføring.

Gå runden rundt i elevgruppa og fremfør for alle en og en, ved å vise frem symbolet, lese opp tittelen og tilhørende fremføringsintroduksjon, og gjennomføre symbolet selv.

2.etasje sør-galleri i separat lite rom, firekanals videoinstallasjon: For four (vally) (2024)

Refleksjonsstarter:

(Dette rommet har en maks kapasitet i rommet for beste opplevelse er 15 elever, om det er flere enn dette i gruppen anbefaler vi at den deles opp)

Gå inn i rommet og sett dere ned i midten av rommet. Se på filmen i 5 – 10 minutter. Hvordan oppleves det når du er i rommet?

Nødvendig informasjon om verket:

Dette er verk nummer to som er produsert i Norge/Sápmi. Chacon trekker her frem naturens betydning for urbefolkninger via de vertikale relasjonene og annerkjennelsen av landområder ved å forfølge horisontlinjen med den sirkulære bevegelsen. Joik er en samisk vokaliseringspraksis, med en rik historie og som ikke kan klassifiseres som sang. Det er en relasjonell praksis, mellom samer, landområdene og andre elementer. Det har blitt brukt som en kanal for protest, helbredelse, historiefortelling, kunnskapsoverføring og landerkjennelse.

2.etasje vest galleri, trekanals videoinstallasjon: Three songs (2021)

Refleksjonsstarter:

Her kan dere sette dere ned og lese teksten på filmene. Etter hvert kan dere lukke øynene og «se» med ørene, bruke en annen sans.

- Hva ser du med ørene?
- Hvilke historier får du ut av verket uten å se det?
- Er det i det hele tatt mulig å se noe som helst med ørene?

Nødvendig informasjon om verket:

Dette verket viser tre urfolkskvinner, fra tre befolkningsgrupper, som synger historien til sine respektive landområder: dets nåtid, fortid og fremtid (kan trekkes til *For Four* og ... *the sky ladder*).

Verket er mer enn bare en performativ seanse, da kvinnene inntar områder hvor det tidligere har foregått spesifikke hendelser mot deres forfedre/vertikale naboer, som massakrere, fordrivelser og tvangsflyttinger av deres eget folk til gitte «amerikansk urbefolkningsområder».

2.etasje øst galleri, tokenals videoinstallasjon og lyd: *Manoeuvring the Apostils (2024)*

Kreativ utfoldelse:

Før dere starter skal dere bevege dere rundt i rommet på den måten og i det tempoet som passer dere selv best. Finn det punktet i rommet hvor lyden ikke blir ubehagelig, eventuelt hvor den er mest ubehagelig.

Nødvendig informasjon om verket:

Et av mange aspekter ved dette verket er den sirkulære bevegelsen. Dette er også noe han bruker som et kunstpartitur-symbol (det finnes nederst på veggen til venstre for vegg-teksten).

Denne sirkulære bevegelsen har vi allerede sett flere ganger gjennom utstillingen: I ... *the sky ladder* har Bål Nango familien boret hull i plankene for hånd med en håndbor, og i *For Four* beveger Joikerne seg i sirkel og følger landskapet rundt i alle himmelretningene. Bevegelsene er like viktige i Navaho og den Samiske livsfilosofien da den representerer noe som kan bidra til eller motvirke ulike hendelser.

Tittelen viser til det engelske ordtaket “å stjele fra Peter for å betale Paulus”. Dette handler om hvordan en flytter problemet fra ett sted til et annet ved å betale et onde med et annet onde, for eksempel den norske stats handlinger rundt det grønne skiftet. Vindmøllene gir god og grønn energi, men med hvilke konsekvenser for folk og natur?

Chacon uttrykker i dette verket hvordan han, og mange med han, opplever at det grønne skiftet også kan kalles «grønn kolonialisme» som da handler om hvordan store staters energiproduksjon bygger på andres premisser og stort sett går ut over og krenker urfolks rettigheter (Ref.: Alta-aksjonen på 80-tallet og Fosen-saken i fjor som norske eksempler).

1. etasje SKAPEverkstedet, lyd-installasjon og fotografi på vegg: *Silent Choir (2016-2017)*

Refleksjonsstarter:

(Før dere starter, snakk med vokter eller publikumsverten i resepsjonen om å sette på lydopptaket til dere.)

Sett dere rundt SKAPEbordet. Sitt i stillhet i 1 minutt (ta tiden) og lytt til alle lydene rundt dere – i rommet og utenfor. Diskuter:

- Hvordan følte ett helt minutt i stillhet?
- Hva betyr stillhet for deg?
- Finnes det egentlig stillhet?
- Hva er det?
- Hva består det av?

Nødvendig informasjon om verket:

Det siste verket som dere møter her, er *Silent Choir (2016-17)*. Det er et verk som består av et lydopptak og et fotografi.

Verket forteller om en spesifikk hendelse som fant sted under en demonstrasjon mot opprettelsen av en rørledning som skulle frakte råolje mange 1000 km under bakken gjennom et urbefolkningsområde.

Fotografiet i SKAPEverkstedet dokumenterer denne hendelsen under

denne demonstrasjonen; En gruppe på 600 mennesker blokkerte arbeidernes tilgang til anleggs-området i 20 minutter ved å stå sammen i total stillhet.

Kunstverkets budskap er motstand, håp og kollektiv samhandling, samtidig som det understreker de store hindringene og juridiske motsetningene for miljømessig bevaringen av urfolks rettferdighet og grønn politikk. Et scenario vi er godt kjent med de siste årene, og som dere snakket om ved forrige verk: *Manoeuvring the Apostils*, gjennom Fosen-saken her i Norge, gjennom hele 2023.

Lydopptaket har fanget lyden av stillheten i denne stille protesten. Lydopptaket til verket *Silent Choir* er et godt eksempel på det Chacon selv snakker om: at musikken ikke forholder seg til melodier, tonehøyder eller tonearter og at «... Det som er viktig, er hvem eller hva tonen kommer fra». Opptaket varer i hele ti minutter. Det vi får være med på er en folkemasse som sammen er “stille” (noen hoster, snufser, vinden som suser, folk som går rundt i grusen og så videre).

AVSLUTTENDE KOMMENTAR FRA OSS

Formidlingen er over.

Tusen takk for besøket på NNKM og i utstillingen *A Worms Eye View From A Birds Beak* av den anerkjente Navaho-Diné kunstneren Raven Chacon.

Vi håper denne formidlingsveiledningen var nyttig i deg i undervisning og i forståelsen, samt opplevelsen, av utstillingen. Har du tilbakemeldinger av alle slag, ta kontakt med formidlingsansvarlig Ylva Foss Valde,

ylva@nnkm.no

Husk at våre åpningstider er hver dag fra kl. 10 – 17 og at alle besøk for skoleklasser har gratis inngang.

Velkommen igjen!

foto: Nordnorsk Kunstmuseum